

UPA 2015/38

Tillie Martinussen

12. maj 2015

Kommunini sulisut meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiuteqartunik tunngasunik oqaloqatigiinnissat siunertaralugit sulisut pineqartut qanoq assigiinngitsunik amerlatigisunik, kiisalu suliassiissutinik sulinerminnilu qanoq nammataqartiginersut, taamatullu suliassanut nukissanik naammaattunik peqartitsinersoq, kiisalu isumaginnittunut suliassat qanoq amerlassuseqarnissaat pillugu periarfissaqarnersoq, tamannalu pissusissamisooruunersoq pillugit oqaloqateqarnissaq. Naalakkersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaatur siunnersuut. Naalakkersuisut misissuinerisa naliliinerisalu inernera nalunaarusiorneqarluni kingusinnerpaamik 1. april 2016 Inatsisartunut tunniunneqassaaq.

(Inatsisartunut ilaasortaq Aaja Chemnitz Larsen, Inuit Ataqatigiit)

Demokraatini nuannaarutigaarput, Naalakkersuisut pineqartumi suliniutinik aallartitseeersimammata aamma siunnersuuteqartoq qutsavigerusupparput meeqqanut inuusuttunullu ulorianartorsiortunut sullissisut taakku sulinerminni atugaat qaqqimmagit.

Sullissisut suliassaqpallaartarnerat sulinermillu artornartunik atugaqarnerat isigaarput ajornartorsiutitut pinngitsoorani aqqinneqartariaqartutut.

Ataguli erseqqissartigu; suliata sullissisut suliata, annertupput, paasinaqqissaagassaapput aamma akuttunngitsunik aalajangiisoqartariaqartarpoq imaannaanngilluinnartunik. Sumiiffimmi najugaanni tamanna pisarpoq, illoqarfianni imaluunniit nunaqarfianni aamma imaassinnaavoq suli ilaqquttaminnut ikinngutiminnillu tunngasut sularisariaqartaraat taamaasillutillu ajattungaallutik. Tamanna piviusuuvoq. Inunnik Isumaginninnermut Siunnersortit sulinerminni artornartunik atungaqartarput soorlu siorasaarneqartarput, sullitat sakkortuuliortarput, sularisarpaat suliata alianartut, suliata erloqinartut aamma iloriusissaaleqineq misigisarpaat sullivik sakkussaqaqqanngikkaangat tigusinissaminut, kommunit sulliviusut aningaasassaaleqipput imaluunniit sulisussaaleqipput immaqaluni innersuussivissaaleqisarlutik.

Takorluuginnarsinnaavarput qanoq artornartigissasoq meeqqanik inuusuttunillu sullissineq, pisariaqartitaat naapertorlugu ikiorneqarsinnaatinnagit. Systemi aseroqqammat.

Demokraatini uani naveersilaarusuppugut, isumaqaratta inersimasut - uanilu sualummik politikerit - iliuseqartariaqalersut imminnut akerartuukkunnaarlutik, akisussaaffitsik qimarratigiunnaarlugu soriarsinnaannginnertillu. Tamatta paasisariaqarparput suliassaq iliuseqarfigisariaqaratsigu. Akisussaaffik inissineqartussanngorpat, tigussavarput, akuerseriarlutalu pujoralak tiluttorlugu taavalu masseriarluta ingerlaqqissaagut. Inuiaqatigiinni uangut inersimasuuvugut akissussaassuseqarlutalu, eqqortuusinnaanngilaq suleqatigiissinnaanngitsugut allartinnissatsinnut imaluunniit pineqartumi aaqqiissutissanik nutaanik nassaarniarnissatsinni.

Nutaamimmi eqqarsartariaqarpugut.

Meeqqat inuusuttullu ikiorneqartariaqartillugit paasiniaaqqissaarneq nammineq imaannaanngitsuvoq. Kommunimi sullissisut marluk sulianik 450-nik ingerlatsisut, oqaloqatigilluartariaqartunik aamma sullitassaminnik meeqqanik ilaqutariinnillu ilisarinninniaqqaartussat, ajornartorsiutit imaannaanngitsut pillugit oqaloqateqartussat, taamatullu meeqqanut ilaqutariinnullu neqeroorutitik pitsaanerpaanik nassaarniartussat tusarlugu erloqinaqaaq. Ajornarpoq aamma meeqqat sumiginnarpagut minnerunngitsumillu sullissisut. Ajortorujussuarmik sumiginnarpagut.

Nuannaarutigaaara angalasartoqarmat orniguttartunik ikiuukkiartorlutik sulianik paasiniaaqqissaagassaqartillugu. Angalaqatigiinnik peqarnerup iluaqutissartaraa, avataaneersuusarmatat, ilisarisisimaneqaratik. Ikiuussinnaasarput suliat ikilisarnissaannut, isumassarsioqatigiinnissamut, aaqqiissuussinernut kiisalu paasiniaaqqissaarnerni. Namminersorlutik oqartussanut utertarput oqaluttuaralugulu qanoq ingerlasoqarnersoq. Massakkorpiaq. Angalasartoqatigeeqarnermi ajoqutaavoq aallaqqittariaqartarmata.

Ikiuunneruvoq immikkoortumi imaannaanngitsorsiorfiusumi, amingaateqarfioqisumi sullissisunut ikiuuttussanik aamma meeqqanut inuusuttunullu ikiuuttussanik. Nalunngilarput immikkoortumi kalluarneqartut imaannaanngitsuusut akisusinnaaqisullu. Sullissisorlu

naapitassaavoq siulliulluni immaqaluunniit tulliulluni - politiit siullioreeraangata - meeqqat aqqusaagaqarnerlussimatillugit - ilaannikkut ajorluinnaqqissaartumik.

Nammineq assersuusiulaarlanga inissiisimaninnik: Inunnik isumaginninnermut siunnersorti naapeqqaangara socialvagtiuvoq, taassuma aavaanga sumiiffimmut uanga angerlarsimaffiginngisannut. Ulapeqaaq, tassaniittut inersimasut oqaloqatigai, sukkasuumik pitsaasumilli, taava biilinukaappaanga ingerlallungalu sukkasuumik inissinneqarfissannut, tassani inersimasut sulisut oqaloqatigereerlugit. Aqqanilinnik ukioqarpunga tassa meeraavunga angisooq inissiisartut oqartarnerat naapertorlugu. Sullissiup taamaallaat hej-eerpaanga. Oqarfigineqanngilanga sumunngalernersunga, inissiineq qanoq pissanersoq, aamma oqarfigineqanngilanga sooq inissinneqalersunga imaluunniit inersimasut naapitakka kikkuunersut. Atianilluunniit oqaluttuunneqanngilanga.

Inersimasutut nalunngiinnarpara ulapittoq, ajortumillu isumaqarluni taamaaliunngitsoq. Ullumikkulli pilluarpunga inissinneqarsinnaasimangama, periarfissaq tamanna ullumikkut tamani periarfissaanngilaq. Inunnik Isumaginnittunik naapitseqqaarnera qaangerpara aatsaat ukioq ataaseq oqaloqateqaqataareerlunga, sulilu ukiut amerlanerusut ingerlaqqipput misigisimajunnaarnissannut asuli suliatut, pisarissersuisutut systemimi inuppalaanngilluinnartumi. Ilaquttanit sumiginnaakkatut misigineq, inunnik isumaginnittut akuleruttariaqaraangata, kitsitsisinnngortinneqarsinnaanngilaq imaluunniit akunnerni qassini oqaloqateqarsimanermut nalilersorneqarsinnaanngilaq. Naalliunnartorujussuuvoq meeqqat angerlarsimaffiup avataanut inissinneqartariaqalersarnerat imaluunniit iliuseqarfiginnittariaqalerneq angajoqqaat suliarisariaqaraluangaaannik. Sunaluunniit pissutaagaluarpat.

Ullumikkut sullissisunut tamakku suliareqqusarpagut, ulaperululluinnaqqissaartunut, ataasiakkaarlutik suliassalinnut allanik 80-niik 250-nut amerlassusilinnik - aamma suliarisartagaat qanorluunniit assigiinngitsigigaluaaraangata tunngallutik pensionisianut, suliffeqanngikkallarnermi ikiorsiissutinut, ineqarnermut tapinut, inersimasut akoranni imerajuttunut allarpassuarnullu.

Immikkoortumeersut kisitsisimininnguit: Kalaallit Nunaanni ikiorsiissutinik 18.600-t pisartagaqarput ukiumut. Politiit nalunaarput 2014-mi ukiup affaani siullermi nunami maani suliassat 203-t takkussimasut, angerlarsimaffinni meerartalinni eqqissiviilliorneq pissutaallu. Amerlasuutigut ilaqutariiusarput ataasiiaangitsumik merallit. Innuttaasut amerlassusaat najoqqutaralugu naatsorsuinermi Danmarkimut naleqqiullugu Kalaallit Nunaanni Persuttaanerit sisamariaammik amerlanerupput aamma kinguaassiutigut kanngutsaattuliornerit 13-riaammik amerlanerupput. 2014-mi meeqqanut 15-t inorlugit ukiulinnut kanngutsaattut 52-t politiinut unnerluutigineqarput, arfineq-marloriarluni meeqqat 18-t inorlugit arneriffigineqarsimanerat pillugu nalunaartoqarpoq. 852-riarluni inuusuttut akornanni pinerluttoqarpoq - tassani pinerlullutik meeqqat 18-t tikillugit ukiullit, tamakku nalunaarsungaarput 2014-mi.

Suliat amerlasuupilupilussuupput. Kisitsisit ataasiakkaat tunuanniipput "suliaq" tassaniillunilu inuk. Iluamik pineqartussaq. Ikiortarialik. Aamma nunaqarfinni isorliunerusunilu inuk ataaseq marlulluunniit sulispput immikkoortumi suut tamaasa suliarissallugit, ilaannikkut sulisorineqartarput ilinniarsimanngitsut, ikiorneqarsinnaanngitsut aamma akissaqanngitsut, isumassarsioqateqarsinnaanngitsulluunniit tarnikkut pisorpassuit takusamik tusakkamilluunniit suliarinissaanut.

Whistle-blowereqarnermut aqqissuussineq kommunini alloriarneruvoq pitsaasoq tamakku oqaluttuarsinnaalerput kommunip kisimiilluni suliassani iluamik isumagisinnaanngippagit taamaasillunilu pisortatut sumiginnaappat. Kisiannimi pissutsit puttallarpara soorlu kommuninik nakkutilliineq eqqarsaatigalugu, tassani paasineqarpoq meeqqat inuusuttullu ukiorpassuarni ullorpassuarniluunniit sakkortuumik sumiginnaasoqarsimatillugu, kinguaassiutigut atornerluisoqarsimatillugu imaluunniit angerlarsimaffinni sakkortuumik persuttaasoqarsimatillugu utaqqisoqartariaqartartoq.

Sulissisoq qanoq iliussava, angerlarsimaffiup avataanut inissiisinnaanngikkuni, nukissaqanngikkuni ilaqutariinnik oqaloqateqarnissaminut, meeqqanik atuarfimmillu oqaloqateqarsinnaanngikkuni ilaqutariinnut tulluuttumik aaqqiissutissanik nassaarniarluni? Ilaasa pisariaqartittarpaat angerlarsimaffiup avataanut inissiisoqarnissaa, ilaat inissinneqartarput

ilaqtariit iluanni, allat illoqarfimmut allamut nuuttariaqartarput, meeqqat ilaasa pisariaqartittarpaat ikorfartorneqarnissartik aamma nappaatimik assigiinngitsut suussusersineqarnissaat imaluunniit nappaatimik soorlu ADHD, tarnikkut nappaatitigut paasiniaaqissaarnissat, ilaat nunami ilaqtariinnut sullissivinnut innersuunneqartariaqartarput, ilaasalu taamaallaat ikiorneqarnissartik pisariaqartittarpaat imaluunniit atuarfimmi sunngiffimmilu ornittakkami peqateqarnissartik oqaloqatigisinnaasaminnik.

Sullissisut periarfissakittarput innersuussinissaminnut aamma igiinnarsinnaanngillat eqqissisimaarlutillu suliassaqartagaarmat aamma meeqqat ataasiakkaat pisariaqartitaannut paasiniaqqissaarsinnaaneq ajorput taakkuluunniit ilaquataasa ikiorneqarnissaminnut pisariaqartitsinerannut. Taamaattoqarsinnaanngilaq.

Uanga isumaqarpunga suliat amerlassusaannut tikkuussinerit ajornartorsiutinik ikinnerulersitsinaviannngitsut. Sakkussaasinnaavorli sullissisup takutissinnaasaa mianersoqqusileraangami. Uttuutaavoq atorneqarsinnaasooq arlaannik ajortoqartillugu. Ilinniarsimasut sulisut amerlanerit nukissaaruttut annaasariaqanngilagut, taava meeqqat sumiginnassavagut, inuit suli amerlanerusut annaassavagut, meeqqat inuusuttullu ikiorneqartussaapput nukittoqqullugit, sulisinnaaleqqullugit, ilinnialersinnaaleqqullugit aamma toqqisseqqullugit, inuttut tamakkiisutut. Ullumikkut inunnik isumaginninnikkut ajunaarnersuup qeqqaniippugut aaqqiissutissanik siornatsinniittoqarani, meeqqat inuusuttullu tassani eqqornerlunneqarnerpaasussaapput. Sunaluunniit aaqqiissutigissagaluarutsigu, nassaarisariaqarparput. Massakkorluinnaq.

Demokraatini isumaqarpugut, sullissisoqartariaqartoq taamaallaat meeqqanik inuusuttunillu sammisaqartumik aamma sullissisunu supervisionertitsisarneq, pikkorissarnissamut neqerooruteqarneq kiisalu sullissisunik ilinniartitsinissaq pingaarnerutinneqartariaqartoq. Peqataanik aamma isumaqarpugut inunnik isumaginninnermut siunnersortit suliat pillugit allanngortiterisinnaaneq eqqarsaatigisariaqaripput aamma allat kommunini inunnik isumaginninnerup iluani sullissisut eqqarsaatigalugit.

Paarlaateqattaartoqarsinnaanerluni illoqarfinni minnerni, tassani sulisut illqarfinneersut immaqaluunniit nunani allaneersut paarlaateqartigineqartarsinnaagaluarput? Nunani allani inunik

isumaginninnikkut artorsarfiusuni qanoq iliortoqartarpa? Aaqqiissutissanik nassaarsinnaavugut piffissaq sivikinngusoq isigalugu iluaquisiinnaasunik, aamma inunnik isumaginninnermut siunnersortit immersortagarpasui ikilisarsinnaavagut? Inunnik Isumaginninnermut siunnersortit suliaannik allaqqissaarisinnaasunik allaffimmiunik atorfinitsitsisinnaavugut - taakku immiussissummut sulianut tunngasut immiuttassavaat, journalinut qarasaasiamut allattuisarunnaarlutik taarsiullugu piffissaq sullitaminnut atortalissagaluarpaa? Aaqqiissutaasinnaava sumiiffinni, tassa kommunini tulleriaaraluni imaluunniit illoqarfinnik, ukiut arlallit ingerlanerini qulaarnaarumallugit piffissaq ungasinnerusoq isigalugu aaqqiissutissat? Naalackersuisut, politiit, Inatsisartut, kommunit, økonomit innuttaasullu issiaqatigiittuuppata, sulisussanillu pilersitsiortorlutik ajornartorsiutinik ataasiakkaanik aaqqiiniarlutik, taava immikkoortumik suliassarpasuarlutik tamanna oqalisaataassagaluarnarluni?

Immikkoortumi massakkut apeqqtissat akissutissanit amerlanerupput, nuannaarutigaaarpullu Naalackersuisut allangortiteriniarmata. Isumaqarpugut Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu ataatsimiititaliaq akuutinneqartariaqartoq ingerlaavartumillu suliamut malinnaatinneqarluni taamaattumik aamma Naalackersuisut allannguutissanut siunnersuutaat ilaleratsigu oqaatigissavarput.

Ataatsimiititaq ataavortoq susassaartoq qinnuigissavarput qulaani taaneqartut eqqarsaatigeqqullugit. Aamma neriuppugut kommunini inunnik isumaginninnermut siunnersortit taakkulu aqutsisui ataatsimeeqatigiittarumaartut taamatullu neriuppugut assigiinngitsut akuutillugit ajornartorsiummut aaqqiissutissanik eqqarsartoqarumaartoq. Tamann pisariaqarpoq qanimut kommunit, Naalackersuisut Inatsisartullu sapinngisamik suleqatigiinnerisigut. Ikioqatigiilluta suliarpasuit tujorminartut ikiliartuartittariaqarpagut. Suliat tunuaniipput inuit meerannguillu.

Ikiuunnissarput pisariaqartippaat, ullumi.

Taamatut oqaaseqarluni siunnersuut suliareqqitassanngorlugu Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Ataatsimiititaliamut inassutigaaarput.